

Materiały faktograficzne

Michał Suszczewicz, Armin Mikos v. Rohrscheidt

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu żarskiego

1. Dane dotyczące przebiegu badania:

Obszar badań: miasto Żary oraz powiat żarski

Lokalizacja: województwo lubuskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: Armin Mikos von Rohrscheidt, TURYSTYKA KULTUROWA. FENOMEN, POTENCJAŁ, PERSPEKTYWY, Wyd. 2., Poznań 2010, s. 447-472

Kwerenda: źródłowa i literatury regionalnej – maj-lipiec 2014

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: czerwiec 2014,

Badania terenowe: czerwiec 2014

Przeprowadzający badania terenowe: Michał Suszczewicz

Data wypełnienia formularza: 10.07.2014 r.

2. Ankieta waloryzacyjna

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

Kościół farny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Żarach (4)

Kościół p.w. Najświętszej Maryi Panny w Lubsku (4)

Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny w Bieniowie (4)

I.A. b) Zamki i pałace:

Monumentalny zamek lub pałac historyczny, ZD (za pierwsze trzy) (10)

Pałac i zamek Bibersteinów-Promnitzów w Żarach (0)¹

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Zamek w Lubsku (3)

Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu D (za pierwsze trzy***) (2)

Wieża głodowa w Przewozie (2)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu niedostępna (za pierwsze trzy****) (1)

Pałac i zamek Bibersteinów-Promnitzów w Żarach (1)¹

Pałac Bruhla w Brodach (1)

Pałac w Miłowicach (1)

¹ Rezydencja w Żarach może być wprawdzie zakwalifikowana jako zamek i pałac monumentalny, jednak z powodu przeciągającego się remontu jest niedostępna do zwiedzania. Z tego powodu nie została uwzględniona w punktacji aktualnego potencjału turystycznego i ponownie wpisana do zestawienia w jednej z niższych kategorii jako obiekt niedostępny.

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Układ staromiejski w Żarach (3)

Układ staromiejski w Lubsku (3)

Historyczne fortyfikacje miejskie zachowane z znacznej części ZD (4)

Mury miejskie w Żarach (4)

Znaczne fragmenty historycznych fortyfikacji miejskich (2)

Mury miejskie w Przewoźnie (2)

Ruiny fortyfikacji miejskich (1)

Ruiny fragmentów murów miejskich w Trzebielu (1)

Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa*) (4)

Budynki mieszkalne dolnośląskiej grupy etnicznej w Jasionnie (4)

Historyczna funkcjonująca sezonowo lub nieregularnie linia kolejowa lub żegluga (lub przystanki pośrednie linii stałej) (za pierwszy przystanek** 4)

"Berlinka" - linia kolejowa Berlin-Wrocław, przystanek - stacja Żary (4)

I.A. d) Obiekty militarne:

Pojedyncze obiekty forteczne częściowo dostępne, ruiny fortec (pierwsze dwie****) (1)

Wieża Rycerska w Trzebielu (1)

Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego:

Obiekt Dziedzictwa Kulturowego o znaczeniu międzynarodowym ZD: UNESCO

(dodatkowo 30),

Park Mużakowski w Łęknicy (obiekt transgraniczny, częściowo na terytorium RP i powiatu żarskiego (30)

Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca lub obiekty wpisanych powyżej klas:

Za stałych przewodników miejskich oprowadzających po obiektach lub przewodników obiektowych w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2 pkt)

Przewodnicy miejscy w Żarach (2)

Przewodnicy Parku Mużakowskiego w Łęknicy (2)

Przewodnik po parku i pałacu w Brodach (2)

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1 pkt),

Park Mużakowski (1)

Własny materiał informacyjny w obiekcie w językach obcych (przynajmniej dwóch) w pierwszych trzech obiektach (1 pkt)

Park Mużakowski - en, de (1)

Za bardzo dobry (2) lub dobry (1) stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu).

Za stan zachowania + 1 pkt

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)

Pomnik G. P. Telemana w Żarach (2)

Pomnik Hermanna Pücklera w Łęknicy (2)

Pomnik "Woodstockowa fontanna" w Żarach (2)

Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech****) (1)

Żarska kaczarka (0)

Fontanna tkaczy w Żarach (0)

Pomnik 15 południka w Jasieniu (0)

Miejsca związane z biografią osób o międzynarodowym znaczeniu (pierwsze trzy) (3)

Miejsce zamieszkania G. Domagka (laureata nagrody Nobla z medycyny) w Lubsku (3)

Miejsce działalności Waltera Hemana Nernsta (laureata nagrody Nobla z chemii) w Niwicy (3)

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu (do trzech) ZD (2)

Miejsce działalności G. P. Telemana w Żarach (2)

Posiadłość Hermanna von Pückler-Muskau w Mużakowie (Łęknicy) (2)

Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)

Miejsce urodzenia Jana Benedykta Solfy - lekarza Jagiellonów w Trzebielu (1)

Miejsce działalności Wolfganga C. Prinza - teoretyka i muzyka barokowego w Trzebielu (1)

Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)

Jan Rak - poeta serbołużycki - miejsce urodzenia w Lubsku (2)

Mikołaj Jakubica - duchowny, tłumacz Nowy Testament na język serbo-lużycki - miejsce działalności w Lubanicach (2)

I.B. b) Cmentarze historyczne

Brak w powiecie

I.B. c) Budowle współczesne

Brak w powiecie

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

Brak w powiecie

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech****) (2)

Muzeum Pogranicza Śląsko-Łużyckiego w Żarach (2)

Inne muzea typu skansenowskiego (za pierwsze dwa) (6)
Skansen lużycki w Buczynach (6)
Ekomuzeum górnictwa węgla brunatnego w Mirostowicach Górnych (6)

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dotatkowe** punkty za:

Ekspozycje i prezentacje albo samodzielne placówki muzealne związane tematycznie z innymi grupami narodowymi lub etnicznymi, dziejami innych państw lub narodów (za pierwsze dwie z objaśnieniami w innym języku) (3)
Skansen lużycki w Buczynach (3)

Przewodnicy obiektowi stali (2)
Przewodnicy w skansenie lużyckim w Buczynach (2)
Przewodnicy w Muzeum Pogranicza śląsko-lużyckiego w Żarach (2)
Przewodnik w Ekomuzeum w Mirostowicach Grn. (2)

Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)
Muzeum Pogranicza śląsko-lużyckiego w Żarach (1)

Przy muzeach **regionalnych i lokalnych** punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)
Przewodnicy w skansenie lużyckim w Buczynach (1)
Przewodnicy w Muzeum Pogranicza śląsko-lużyckiego w Żarach (1)

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)
Festiwal Telemanowski w Żarach (4)
Festiwal Muzyki Kameralnej i Organowej w Lubsku (4)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)
Święto Parku Mużakowskiego (4)
Dni Żar (4)
Dni Lubska (4)

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną:

Brak w powiecie

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)
Park Krajobrazowy Łuku Mużakowa (2)

Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) do trzech (1)
Rezerwat florystyczny "Wrzosiec" (1)

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)
Park Mużakowski (2)
Park przy pałacu w Brodach (2)

Park miejski duży kultywowany (pow. od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa) (2)
Zielony Las w Żarach (2)
Park miejski w Lubsku (2)

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu regionalnym (za pierwsze dwa) (3)
Szlak Euroregionalny (3)

Materialne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)
Ścieżka geoturystyczna po dawnej kopalni węgla brunatnego Babina w Nowych Czaplach (3)
Wzdłuż powiatu żarskiego - rowerowa (3)
Trasa zachód-wschód (lokalna - rowerowa) (3)

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)
Trasa turystyczna po Żarach (3)
Szlak żarskich legend (3)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)
Wirtualna trasa turystyczna w Żarach (1)

Suma za kategorię I: 169 punktów

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:

II.A. Informacja turystyczna:

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)
Punkt IT w Ratuszu w Żarach (2)
Informacja turystyczna w Parku Mużakowskim (2)
Punkt IT w Urzędzie Miasta w Lubsku (2)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)
Przewodnicy Parku Mużakowskiego (3)
Przewodnicy żarscy (3)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)
*Hotel Park *** Żary ul. Zielonogórska 24 (2)*
*Hotel Hayduk** - Żary, ul. Serbska 56a (2)*
*Hotel Janków ** - Żary ul. Długosza 13 (2)*
Motel Centrum - Lubsko ul. ul. Popławskiego 14/16 (2)
Motel INTER TANK - Królów (2)
Gospodarstwo agroturystyczne - Brody ul. Kilińskiego 15 (2)
Gospodarstwo agroturystyczne - Jasień ul. Obrońców 9 (2)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (2)
Restauracja Hayduk - Żary (2)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)
Restauracja "Pod Aniołem" - Lubsko (1)

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (1)
Restauracja Lew - Żary (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (1)
Restauracja Hayduk Żary - do 23 (1)

Bistra, bary (1)
Bar Centrum - Żary (1)

Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

Feniks V - Żary (2)
Inter-Bus - Mirostowice Górne (2)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Duży dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (3)
Dworzec PKP Żary (3)

Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)
Dworzec Feniks V - Żary (2)

Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km (za pierwsze dwie) (4)
Droga A 18 - Berlin - Wrocław (4)

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)

Droga nr 12 - Dorohusk - Łęknica (2)
Droga nr 27 - Przewóz - Zielona Góra (2)

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)
MPK Żagań (2)
Feniks V (2)

Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)
Taxi Plus Żary (1)

Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę) (1)
Stary Folwark - Pietrzykowo (1)

II.D. Promocja turystyczna:

Brak uwzględnianych w tej podkategorii działań w powiecie w ciągu ostatnich lat

Suma za kategorię II: 51

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:

III.A. Instytucje Kultury

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)
Kino studyjne - Pionier Żary (2)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Jeziora (zdatne do kąpieli, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)
Jeziro Brodzkie w Brodach (2)

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Głaz narzutowy "Diabelski kamień" w Kamienicy nad Nysą Łużycką (1)

Dąb "Lubuski Bartek" w Łęknicy (1)

Wieże widokowe stale dostępne (za pierwsze dwie) (1)

Wieża widokowa przy ścieżce geoturystycznej w Łęknicy (1)

Wieża widokowo-obserwacyjna w Jeziorach Wielkich (1)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

Pływalnia Wodnik - Żary (2)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

Szkoła języków obcych "Świat języków" - Żary (2)

Stale centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

Zespół obiektów sportowych Syrena w Żarach (2)

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)

Stadion "Promień" Żary (1)

Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)

Szkoła jeździecka "Stara Owczarnia" - Grabik (1)

Lodowiska sezonowe* (za pierwszy obiekt) (1)

Lodowisko przy Basenie Wodnik - Żary (1)

Suma za kategorię III: 17

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:**IV. A. Instytucje w regionie:**

Obecność innej uczelni wyższej w regionie (za pierwsze dwie) (2)

Łużycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Żarach (2)

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

Brak w powiecie

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:

Obecność krajowych central wielkich firm w regionie (za pierwsze trzy) (2)

Kronopol Polska S.A. w Żarach (2)

Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)

Hayduk - Żary (3)

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:

Brak

Deptak handlowy (za pierwszy) (2)
Ul. B. Chrobrego (2)

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Weisswasser - Żary (1)

Vlotho - Lubsko (1)

Dobern - Jasień (1)

Bad Muskau - Łęknica (1)

Suma za kategorię IV: 13

Kategoryzacja ogólna – razem punktów: 255 pkt

3. Komentarz do raportu waloryzacyjnego

Miasto Żary i powiat żarski posiadają średni potencjał zabytków i innych obiektów potencjalnie atrakcyjnych dla turystów kulturowych (w I kategorii waloryzacji ustalono wynik 169 punktów). Ich znaczenie dla turystyki ogranicza się do lokalnego środowiska, w niektórych przypadkach można ich rangę określić jako regionalną. Na taki stan rzeczy składa się oddziaływanie kilku czynników. Z jednej strony analizowany obszar był w ostatnich kilkuset latach peryferyjnym terytorium pierwotnie Saksonii, później Prus i (do 1945 roku) Niemiec. W obecnych granicach Polski od końca II wojny światowej jest to teren przygraniczny. Największe nagromadzenie zabytków dziedzictwa kulturowego można stwierdzić w stołecznym ośrodku powiatu - Żarach. Jednakże wiele z nich (co także wpływa negatywnie na ocenę potencjału) jest do chwili obecnej niezagospodarowanych. Wszystkie ważniejsze budowle w mieście m. in. jak zabytkowe kościoły zostały odbudowane po zniszczeniach spowodowanych przez nalot aliancki w 1944 roku. W bardzo złym stanie jest także wiele budynków posiadających status zabytku i znajdujących się we wsiach powiatu. W wielu przypadkach budynki nie były użytkowane od wielu lat, a ostatnie remonty prowadzono jeszcze przed wojną. Ponadto szereg obiektów znajduje się w rękach prywatnych, co tylko w niektórych przypadkach ułatwia ich zagospodarowanie i szybką odbudowę - w większości prywatne obiekty są nieużytkowane i stopniowo popadają w ruinę.

Najważniejszymi zabytkami powiatu są niewątpliwie rezydencje magnackie, zlokalizowane w Żarach, Brodach oraz w okolicach Łęknicy. Pierwsze dwa z wymienionych są związane z wybitnymi saksońskimi rodami arystokratycznymi von Promnitz i von Brühl. Wśród właścicieli pałacu w Brodach był minister i namiestnik królów polskich i elektorów saskich Augusta II i Augusta III - Heinrich von Brühl). W pobliżu Łęknicy, a dokładniej w niemieckim odpowiedniku miasta - Bad Muskau - znajduje się rezydencja księcia Hermanna Pücklera, który w XIX w. zasłynął ze swoich zagranicznych podróży, książek podróżniczych i pionierskiej aktywności w kształtowaniu krajobrazu przyrodniczo-kulturowego. Właśnie w okolicach Łęknicy, na obu brzegach Nysy Łużyckiej, dzisiejszej rzeki granicznej Polski i Niemiec, stworzył on wspaniały park krajobrazowy, który rozmachem swojego zamierzenia i pięknem zachwyca turystów odwiedzających to miejsce. Jego znaczenie wyraża nadanie Parkowi Mużakowskiemu w Łęknicy statusu Pomnika Historii. Po wpisaniu w 2004 r. na listę światowego dziedzictwa UNESCO, Park stał się pierwszym tego typu obiektem na terenie województwa lubuskiego. Ponadto okolice Łęknicy zostały docenione przez geologów, którzy nadali temu terenowi związanemu z wieloletnim wydobyciem węgla brunatnego tytuł pierwszego polskiego Geoparku.

Oferta kulturalna powiatu jest dość uboga. Brakuje imprez dużego formatu - międzynarodowych i krajowych. Eventy, które odbywają się w powiecie są ukierunkowane raczej na udział społeczności lokalnej bądź turystów spędzających urlopy w okolicy Żar. Po rezygnacji z goszczenia przez wiele lat organizowanych w Żarach Przystanków Woodstock, nie planuje się już organizacji tak dużej imprezy w mieście i okolicy. Jednakże także realizowane aktualnie eventy cykliczne mogłyby zyskać większą publiczność, gdyby były lepiej promowane na zewnątrz. Dobrym przykładem w tym zakresie jest wykorzystanie transgranicznej promocji wydarzenia "Święta Parku Mużakowskiego". Informacje na temat tej imprezy były szeroko rozpropagowane w sąsiadujących ze sobą regionach. Jest to praktyka, którą warto wykorzystać przy organizacji innych wydarzeń w powiecie.

Poziom rozwoju infrastruktury turystycznej w powiecie żarskim należy ocenić jako relatywnie dobry. Duże znaczenie ma położenie obszaru blisko granicy państwowej. Jest to ważne ze względu na handel i korzystanie z usług przez mieszkańców przygranicznych powiatów Niemiec, którzy często odwiedzają Żary i okolice. Dodatkowym atutem jest fakt przebiegu przez teren powiatu autostrady A-18, łączącej Wrocław z Berlinem, która generuje duże przepływy osób i towarów. Konieczność dostosowania się do zwiększonych potrzeb wpłynęła na szybszy rozwój bazy noclegowej oraz gastronomicznej. Niestety, w wielu wypadkach niewielkie obiekty noclegowe nie poddały się kategoryzacji. W ofercie dominują więc hotele "bez gwiazdek", zajazdy, motele bądź hotele oferujące zaledwie kilkanaście miejsc noclegowych, co wyklucza przyjęcie dużych zorganizowanych grup turystycznych.. Obiekty gastronomiczne na terenie powiatu serwują głównie tradycyjne dania polskie, bądź elementy oferty „fast-food”. Żaden z obiektów bazy noclegowo-gastronomicznej nie organizuje pakietów turystycznych związanych ze zwiedzaniem regionu czy poszczególnych miejscowości. Wiąże się to zarówno z tranzytowym charakterem regionu jak i brakiem znaczących i dostępnych atrakcji turystycznych, które mogłyby samodzielnie przyciągnąć turystów. Nawet w przypadku Parku Mużakowskiego – mogącego bez wątpienia odgrywać rolę magnesu turystycznego - główne atrakcje znajdują się na terytorium Niemiec, podobnie jak obiekty noclegowe i gastronomiczne, spełniające wyższe standardy.

Promocja potencjału turystycznego regionu, zarówno powiatu jak i miasta Żary, ma bardzo ograniczony zakres. Aktywność samorządu koncentruje się zdecydowanie bardziej na przyciąganiu potencjalnych inwestorów i promocji terenów gospodarczych niż na promocji zabytków i usług turystycznych w powiecie. Kilka lat temu miasto Żary było reprezentowane na stoiskach województwa lubuskiego na rozmaitych targach turystycznych, jednak nie zanotowano samodzielnego stoiska na imprezach targowych. Punkty informacji turystycznej w Lubsku i Żarach są czynne tylko w godzinach otwarcia urzędów, w których strukturze pracują, co skutecznie utrudnia uzyskanie informacji o regionie w godzinach popołudniowych czy w weekend. Jedynie w Łęknicy działa sezonowa informacja turystyczna, dostępna dla odwiedzających Park Mużakowski codziennie w sezonie turystycznym (kwiecień-październik).

Oferta spędzenia czasu wolnego, nie powiązana ze zwiedzaniem zabytków w powiecie jest średnio rozwinięta. Istniejące obiekty sportowe są zlokalizowane głównie w Żarach, w innych miejscowościach działają one głównie w ograniczonej formule "Orlików". W niektórych miejscowościach istnieje także możliwość skorzystania z basenu czy kąpieliska. Jednakże w porównaniu do przyległych regionów jezior lubuskich czy znajdujących się niedaleko mikroregionów sudeckich ten aspekt oferty turystycznej nie jest konkurencyjny.

Potencjał innych gałęzi turystyki, których rozwijanie mogłoby mieć pozytywny wpływ na wzrost skali turystyki kulturowej na terenie powiatu żarskiego jest niewielki. Wiąże się to zarówno z fizycznogeograficzną, jak i gospodarczą specyfiką regionu. Powiat żarski nie posiada znaczących przedsiębiorstw zagranicznych, prócz Kronopolu S.A., który jako jedyny może wpływać na turystykę biznesową w regionie. Oddalenia od międzynarodowych

i krajowych portów lotniczych nie równoważy dostęp do autostrady, która aktualnie tylko w części spełnia wymogi przypisywane temu rodzajowi drogi. Także nieliczne połączenia kolejowe z większymi ośrodkami miejskimi kraju i zagranicy powodują, że pomimo dość dużego potencjału powiatu, jego pozycja pozostaje niewykorzystana. Wiąże się to zarówno z niedorozwiniętą infrastrukturą bytową dla turystów, jak i słabymi połączeniami komunikacyjnymi, zwłaszcza w ruchu międzynarodowym.

W kontekście względnie dużego potencjału turystyczno-kulturowego stwierdzonego w toku przeprowadzonej waloryzacji w Żarach i powiecie pożądane jest podjęcie szeregu działań zmierzających do poprawy dostępności do najważniejszych zabytków znajdujących się na terenie regionu. Wśród nich do najpilniej potrzebnych należy ukończenie remontu oraz przynajmniej częściowo turystyczne zagospodarowanie i udostępnienie monumentalnego zamku i pałacu Promnitzów-Biebersteinów w Żarach. W ramach przygotowania do eksploatacji turystycznej jednym z najważniejszych działań byłoby utworzenie w części wewnątrz pałacowych serii wystaw o charakterze muzealnym. Mogłyby one obejmować swoim zakresem te tematy, których nie uwzględnia (dlaczego?) żarskie muzeum: dzieje państwa stanowego Żary-Trzebiel, wybitni mieszkańcy rezydencji (jak choćby Erdmann von Promnitz i G. Ph. Telemann), życie codzienne i kulturalne w rezydencji i wokół niej w okresie świetności jej właścicieli. Obiekt mógłby także zostać wykorzystany jako hotel (i włączony do elitarnej sieci hoteli w historycznych rezydencjach, której członkami jest tylko niewiele zamków polskich), co zyskałoby mu dostęp do znacznego kręgu turystów zainteresowanych tego rodzaju obiektami i jednocześnie mogłoby przyciągnąć znaczącą ich grupę do Żar. Pozytywny efekt dla turystyki kulturowej (w tym biograficznej, historycznej) miałyby także dokończenie sanacji i pełne udostępnienie dawnego pałacu Brühlów w Brodach. W jego wypadku warto rozważyć stworzenie stałej wystawy historycznej, dotyczącej epoki tzw. „saskiej” w dziejach I Rzeczypospolitej i/lub historycznych związków Polski i Saksonii. Ze względu na funkcjonowanie zakładu noclegowego w pałacu w Brodach jego właściciele mogliby – przy wsparciu odpowiedzialnych za turystykę w powiecie - podjąć inicjatywę tworzenia pakietu tematycznego dla turystyki biograficznej, w ramach którego pałac mógłby stać się miejscem nie tylko zwiedzania, ale także noclegu, posiłku i aktywnego wypoczynku. Po ukończeniu remontu żarskiej rezydencji (ale i przedtem) jednym z głównych kierunków rozwijania oferty turystycznej mikroregionu powinno być tworzenie lokalnego **szlaku biograficznego**, obejmującego Brody, Żary i Łęknice z Bad Muskau, a także (po ich turystycznym zagospodarowaniu) miejsca związane z innymi wybitnymi osobistościami pochodzącymi z ziemi żarskiej (por. punkt 4) posiadającego odrębną, w pełni odpowiadającą standardom szlaków turystycznych trasę rowerową, przez Łęknice połączoną z siecią takich tras po stronie niemieckiej. Takie rozwiązanie, w powiązaniu z niemieckim rodowodem większości bohaterów, pomoże przyciągnąć turystów z zagranicy do tych i innych atrakcji powiatu.

Znacznie zwiększona powinna być skala i różnorodność form promocji drugiej sztandarowej atrakcji turystyczno-kulturowej mikroregionu: polskiej części Parku Mużakowskiego, przy czym należy podjąć prace nad jego bardziej intensywnym zagospodarowaniem, wraz z częściowym choćby odtworzeniem infrastruktury (mosty, drogi). Z uwagi na znaczny potencjał biograficzny ziemi żarskiej jednym z

Godnym polecenia jest dokładniejsza inwentaryzacja, opis, zagospodarowanie i promocja dziedzictwa industrialnego, które ma swój znaczący udział w potencjale turystycznym powiatu, nie wykorzystany jednak do chwili obecnej. Jednym z elementów działań w tym zakresie mogłoby być stworzenie ścieżki geoturystycznej po dawnej kopalni węgla brunatnego Babina w Łęknicy, w czasie zwiedzania której można by zapoznać się zarówno z aspektami geologicznymi i geomorfologicznymi, jak i historycznymi oraz industrialnymi (górnictwymi) dziejami tego terenu.

Przykładem działań w dobrym kierunku jest powołanie projektu współfinansowanego z Unią Europejską - Przygoda z Nysą, który ma na celu rozwój turystyki na terenach przygranicznych leżących w pobliżu Nysy Łużyckiej. Efektem realizacji tego projektu ma być sieć szlaków turystycznych łączących najważniejsze obiekty w powiecie oraz platforma multimedialna opisująca bazę noclegową i podająca inne ważne informacje dla turystów odwiedzających region. Z pewnością wykonanie tych działań dobrze wpłynie zarówno na organizację turystyki, jak i na koordynację zarządzania nią w skali mikroregionu.

Tab. Zestawienie punktacji dla powiatu głogowskiego

Kategoria	Podkategoria	Uzyskane punkty	Maks. ilość punktów
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A Zabytki, w tym:	53	475
	I.A. a. zabytki sakralne	15	122
	I.A. b. zamki i pałace	15	108
	I.A. c. inne zabytki archit. i techniki	10	140
	I.A. d. obiekty militarne	8	18
	I.A. e. dodatkowe punkty	5	85
	I.B. Miejsca historyczne/znaczące, w tym:	21	240
	I.B. a. budowle hist. i monumenty	21	102
	I.B. b. Cmentarze historyczne	0	56
	I.B. c. Budowle współczesne	0	10
	I.C. Dzieła sztuki (pojedyncze)	0	72
	I.D. Muzea i wystawy	30+7	115+90
	I.E. Eventy kulturowe	21	150
	I.F. Zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną / kulturową	0	16
	I.G. Kult. ze znac. of. przyrodniczą.	6	53
	I.H. Szlaki kulturowe	31	106
		Razem za kategorię I	169
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	12	17
	II.B. Infrastruktura turystyczna	31	51
	II.C. Infrastr. komunikacyjna	11	32
	II.D. Promocja turystyczna	1	14
		Razem za kategorię II	55
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A Instytucje kultury	2	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	6	14
	III.C. Oferta sportowa, edukacyjna, rekreacyjna	9	13
		Razem za kategorię III	17
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową	IV.A. Instytucje w regionie	2	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	0	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	5	11
	IV.D. Oferta shoppingu	2	11
	IV.E. Zagraniczne partnerstwa	4	4
		Razem za kategorię IV	13
Suma	Wszystkie kategorie	254	1453

4. Żary i powiat żarski jako destynacja turystyki kulturowej

Wyniki przeprowadzonej inwentaryzacji i waloryzacji wskazują na znacznie większą koncentrację w powiecie żarskim typowych walorów następujących form turystyki kulturowej: wypraw kulturowo-przyrodniczych, biograficznych, oraz wycieczek tematycznych ukierunkowanych na historyczne rezydencje.

Turystyka kulturowo-przyrodnicza

Główną atrakcją dla uczestników tej formy turystyki jest Park Mużakowski: olbrzymie (ponad 700-hektarowe) założenie parkowe, położone w Dolinie Nysy Łużyckiej, po obu stronach rzeki. Zostało ono wpisane w 2004 roku na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO. Jego twórcą, księżę Hermann von Pückler-Muskau (1785-1871), był jednym ze światowych pionierów tworzenia krajobrazów, w których zmodyfikowane elementy naturalne ściśle wiązały się z siedzibami i miejscami pracy człowieka oraz kultywowanymi przezeń i służącymi jego potrzebom terenami rolnymi. Sam Pückler uważał swoją pracę koncepcyjną za „malarstwo przyrody“, w którym w miejsce farb wykorzystywane były lasy, góry, łąki i rzeki. Przez Park, w tym jego kanały i mosty, wiedzie sieć dobrze opisanych dróg ścieżek. W jego niemieckiej części znajduje się historyzująca rezydencja założyciela (dzieło znanego architekta Karola F. Schinkla), ogrody, znakomicie wkomponowane w przyrodnicze tło zabudowania gospodarcze (dziś służące turystom) oraz malowniczo rozplanowane miasteczko- kurort Bad Muskau.

Obszar po polskiej stronie Doliny Nysy Łużyckiej noszący nazwę „Łuku Mużakowa” to unikalna w skali naszej części kontynentu struktura geologiczna ukształtowana na skutek formowania się moreny czołowej lodowca. Jednocześnie jest to pierwszy Krajowy Geopark w Polsce (certyfikowany w roku 2009). Krajobraz terenu współtworzy swego rodzaju antropogeniczne (stworzone przez człowieka) pojezierze, powstałe na skutek niegdyś działalności odkrywkowych kopalń węgla. Jego poszczególne akweny charakteryzuje różnorodność zabarwienia wody. Kulturowo-przyrodniczy aspekt potencjału powiatu stara się eksploatować działające w Łęknicy Stowarzyszenie Geopark Łuk Mużakowa., zrzeszające przewodników i pasjonatów przyrody. Ich działalność zapewnia obsługę przewodnicką turystów i przyczynia się do popularyzacji tego obszaru.

Warto zauważyć, że dydaktyczna ścieżka geoturystyczna po terenie dawnej odkrywkowej kopalni węgla brunatnego Babina w Nowych Czaplach jest pierwszym profesjonalnie przygotowanym elementem systemu organizacji zwiedzania, który może wpłynąć na popularyzację zwiedzania tego obszaru także wśród zwolenników **turystyki industrialnej**.

Miejscem mogącym zainteresować uczestników wypraw kulturowo-przyrodniczych będzie także rozległy park przy rezydencji Bibersteinów-Promnitzów w Żarach. Jest on częścią nie zachowanego większego założenia rezydencjonalno-parkowego istniejącego do II wojny światowej, na które składały się jeszcze pałac letni, pałacyk myśliwski i obiekty małej architektury.

Turystyka biograficzna

Na wstępie wyliczenia atrakcji tej formy turystyki należy zaznaczyć, że jej bardzo znaczny potencjał jest ograniczony faktem niedostępności miejsc biograficznych (takich jak historyczne rezydencje na terenie powiatu) a także brakiem działań zmierzających do utworzenia nowoczesnych ekspozycji biograficznych. Po usunięciu tych mankamentów ziemia żarska może stać się jedną z ciekawszych destynacji turystyki biograficznej w kraju.

Wśród potencjalnych atrakcji bohaterów tej formy turystyki, obok **żarskiej rezydencji** - siedziby znakomych rodów łużyckich (Dewinów, Biebesteinów i Promnitzów), znajdzie się zamek w Brodach – siedziba wszechwładnego ministra polskich królów z dynastii saskiej –

Heinricha Brühla. Długoletnie wpływy tego wybitnego i kontrowersyjnego polityka odcisnęły swoje piętno na polskiej i saskiej historii. Utworzenie tu poświęconej mu wystawy biograficznej lub poświęconej relacjom polsko-saskim w epoce Wettinów powinno leżeć w interesie właścicieli pałacu, jako że powiększy atrakcyjność ośrodka hotelowego i umożliwi mu aplikowanie do członkostwa w elitarnej sieci hoteli historycznych.

Z kolei **Lęknica** i jej wspaniały park (jak jeszcze bardziej położone już za graniczną rzeką Bad Muskau) są miejscami życia i działania jednego z pionierów idei łączenia natury i kultury w wielkich założeniach krajobrazowych, księcia **Hermann Pücklera**. Wędrówka śladami tej nietuzinkowej (a w prywatnym życiu także barwnej) postaci po obszarze jej największego dzieła pozwala zainteresowanym zapoznać się z ważnym etapem w historii relacji człowieka z naturą a także dziejami założeń parkowo-ogrodowych.

Z dziejami żarskiego pałacu, prócz jego historycznych właścicieli, związana jest także postać znanego barokowego kompozytora Georg Philippa **Telemanna**, który przez dwa lata (1704-1706) był kapelmistrzem na dworze Promnitzów. Jego pobyt upamiętnia ławka-pomnik Telemanna w żarskim śródmieściu, z pewnością żarski okres jego życia i twórczości wart jest upamiętnienia w odrębnej wystawie biograficznej, która powinna bezwzględnie powstać w rezydencji Promnitzów po ukończeniu jej remontu.

Przez osiem lat swojego dzieciństwa w Lubsku (w domu przy ulicy Gazowej 6) mieszkał i tu uczęszczał do szkoły Gerhard **Domagk**, późniejszy laureat Nagrody Nobla w dziedzinie medycyny, odkrywca chemicznej metody zwalczania chorób powodowanych przez bakterie i jeden z pionierów chemioterapii. Z kolei Walter Hermann **Nernst** (laureat nagrody Nobla w dziedzinie chemii, odkrywca zjawiska termomagnetycznego, ale także współtwórca gazów bojowych) zmarł w roku 1941 w Niwicy. Miejsca związane z oboma tymi wybitnymi postaciami współczesnej nauki mogą zostać włączone do grupy atrakcji postulowanego tu szlaku biograficznego ziemi żarskiej, kiedy tylko taki powstanie. Konieczne jest jednak ich oznaczenie.

Po drugiej wojnie światowej w polskich już Żarach urodził się Tadeusz Ślusarski, mistrz olimpijski w skoku o tyczce z Montrealu. Tutaj mieszkał do 18 roku życia, uczęszczał do szkoły podstawowej i średniej, a także rozpoczął karierę sportową, w miejscowym klubie „Sokół”. Na jego domu rodzinnym umieszczono upamiętniającą go tablicę. I to miejsce może należeć do obiektów szlaku biograficznego, przydając mu polskiego charakteru. Innymi bohaterami szlaku, po ich upamiętnieniu w miejscach z nimi związanych, mogą być także literaci języka serbsko-łużyckiego Jan Rak (w Lubsku) oraz **Mikołaj Jakubica** (w Lubanicach, gdzie był pastorem), a także inny wybitny muzyk dworu Promnitzów, Wolfgang Prinz (w Trzebielu).

Inny wątek turystyki tematycznej – historyczne rezydencje

Głównymi atrakcjami tej formy turystyki kulturowej są historyczne rezydencje magnackie. Najważniejszą z nich jest znajdująca się w samej stolicy powiatu monumentalna rezydencja rodów władających ziemią żarską: Dewinów, Biebersteinów i Promnitzów, na którą składa się zespół: zamku (pierwotnie Dewinów, potem Biebersteinów) z wieżą, pałacu (Promnitzów) i park.

Listę atrakcji dla miłośników historycznych rezydencji uzupełnia częściowo odbudowany pałac w Brodach, a po odbudowie może ją wzbogacić również zniszczony i niedostępny aktualnie pałac w Trzebielu, także należący niegdyś do Biebersteinów i Promnitzów).

Jako zespół rezydencjonalno-parkowy i jednocześnie element transgraniczny na styku polskich i niemieckich szlaków w historycznych Łużycach mogą być potraktowane wspólnie Lęknica i Bad Muskau, z siedzibą i największym założeniem krajobrazowym Hermann Pücklera.

Turystyka miejska

Wprawdzie same Żary, ze swoim urbanistycznym założeniem oraz historycznymi świątyniami i mniejsze Lubsko posiadają zestaw typowych walorów cenionych przez turystów miejskich (jak zabytkowe ratusze, kamienice, elementy miejskich fortyfikacji), jednak duża i posiadająca lepiej znane atrakcje konkurencja w sąsiednich mikroregionach zarówno po polskiej, jak i niemieckiej stronie granicy znacznie ogranicza szanse wypromowani miast ziemi żarskiej dla tej formy turystyki. Ich historyczne śródmieścia mogą zatem służyć raczej jako uzupełnienie dla uczestników wyżej wskazanych form turystyki kulturowej – nie tyle cel wycieczki, co raczej przestrzeń dla ciekawego spaceru.